

תורת הבטחון ∞ ראש השנה

בראש השנה יפתבון, וביום צום פפור יקתמונן. פמה יעברון, וכמה יבראון, מי יחיה, ומי ימות, מי בקצו וגו'. (ונתנה תוקף)

ביום הגדול של ראש השנה דינו של כל אחד ואחד נגזר, כמה ירויח האדם באותו שנה, וחס ושלוש כמה יפסיד. כמו שאמרו חז"ל: כל מזונותיו של אדם קצובים מראש השנה וכו' (ביצה טז, א), וכך גם כל חסרונותיו של אדם קצובים מראש השנה (ב"ב י, א). וכל אחד ואחד רוצה לזכות לשנה טובה ומתוקה, ולהכתב לחיים טובים ולשלום, ולהכתב בספר פרנסה טובה. וע"כ כל אחד ואחד רוצה לקיים עבודת היום כהלכתה בכל דקדוקיה. ובעזרת"ת נבאר קצת בענין עבודת ראש השנה, והאופן להיות בטוח לזכות לשנה טובה ומתוקה.

תמליכוני עליכם

איתא בגמ' (ראש השנה טז, א): "ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה - בשופר", ע"כ.

וביאר המהרש"א (שם לב, ב) וז"ל, "שהמלכיות זכרונות ושופרות הם נגד ג' העיקרים, שהם א] מציאות השם. ב] ותורה מן השמים. ג] ושכר ועונש. מלכיות - שתמליכוני עליכם וכל פסוקי מלכיות מורים על מציאותו ואחדותו. זכרונות - שיעלה זכרונינו לטובה בשכר טוב שההפך בעונש וכל פסוקי זכרונות מורים ע"ז. שופרות - על עיקר תורה מן השמים בקול שופר כמו שמורים ע"ז הפסוקים וכו'", עכ"ל. [ובספר העיקרים ביאר (מאמר א, פרק ד) כעין זה, וכתב שהני יסודות האמונה הם שורש כל השרשים, ויסודות האמונה של כל יהודי, וכל שאר עיקרי האמונה הם ענפים מהאמונה בהני עיקרים]. ועיי ברמב"ם (עשה ב) בביאור מצות אמונה ביחוד ה', שכתב שמצוה זו נקרא "מלכות", עיי"ש.

כוונת מלכיות

רובן של תפילות ראש השנה אינם בקשות מאת השי"ת שיתן לנו שנה טובה ומתוקה. רק רוב התפילות איירי בענין "מלכות שמים". ועבודה זו, היא כמו כל עבודת התפילה שהיא עבודת הלב, לקבוע בלבנו אמונה זו. ועל כן בכל פעם שאנו אמרים בתפילה פסוקי מלכיות צריך לקבע במחשבתנו "קבלת עול מלכות שמים".

וכן האריך היסוד ושורש העבודה (שער י"א, פרק ד) לבאר שכונת אמירת פסוקי מלכיות וז"ל, "אחי ורעי, אהובי נפשי, הלא עיניכם לנוכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך, כוונת פסוקי מלכיות מפורש בגמרא הנ"ל, והוא שגזרה רצונו ית"ש ויתעלה בזה הצווי על האדם כדי שימליך ית"ש ויתעלה עליו בעת אמירת הפסוקים, כמבואר בלשון הגמרא: "מלכיות כדי שתמליכוני עליכם", ואיך בוש לא יבושו והכלם לא ידעו אם מוציא מפיו ומשפתיו לבד הפסוקי מלכיות ואינו מכיין במחשבתו להמליך אותו ית"ש עליו, ואינו נותן במחשבתו שבה

והודאה בשמחה עצומה לבוראנו ית"ש ויתעלה, על שבחר והבדיל אותנו מכל העמים לחלקו ולגורלו הקדוש להיות לנו לאלהים ומלכותו עלינו, ושמו הגדול ב"ה אינו מכנה רק עלינו עם קדוש - "אלהי ישראל מלך ישראל וגואלו". אוי לאותה בוש, כי לא כיון ביום הנורא הזה כגזירת רצונו ית"ש בצווי אמירת פסוקים אלו, ובודאי לא יצא ידי חובתו. לכן כשיאמר פסוק ראשון: "ה' ימלוך לעולם ועד", יכוין במחשבתו בשמחה עצומה עד מאד בזה הלשון: אני מקבל אלהותך ומלכותך עלי ועל בני ועל בני בני עד סוף כל הדורות, וישמחה שמחה עצומה בלבו עד מאוד על שיש לו אלוה קדוש ומלך גדול ונורא. ומרוב גודל תשוקתו ראוי לקבל על עצמו מסירת נפש בציר איזה מיתה להראות אמתת אמונתו ביחוד אלהותו ית"ש ויתעלה זכרו לעד, ויכוין לתת לית"ש בזה נחת רוח גדול. וכזה יכוין כוונה זו בקצור בכל עשרה פסוקי מלכיות וביחוד בפסוק "שמע ישראל" ודי בזה, "עכ"ל הזהב.

מלכיות תחילה

בספרי (פרשת בהעלותך פסקא ע"ג) מבואר עוד נקודה בעבודת מלכיות וז"ל: "מה ראו חכמים לומר מלכיות תחילה ואחר כך זכרונות ושופרות? אלא המליכיהו עלין תחילה ואחר כך בקש מלפניו רחמים כדי שתזכר לו ובמה בשופר", ע"כ. הרי מבואר מדברי המדרש, דעיקר עבודת מלכיות, זה שאנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים, וזהו האופן שנוכל לבקש מאת השי"ת - "שנה טובה ומתוקה". וצ"ב דברי המדרש, דמהו הקשר בין עבודת המלכת הקב"ה, שעיי"ז יכול כל אחד ואחד לבקש רחמים להזכר לשנה טובה?

למען כבוד שמך

ידוע מה דאיתא בזהר (תיקוני זוהר דף כב.) בענין גנות של בקשות ותחנונים בראש השנה וז"ל: "כלהו צווחין בצלותין ביומא דכפורי ככלבים הב הב לנא מזונא וסליחו וכפרה וחיי, כתבנו לחיים ואינון עזי נפש ככלבים דאינון אומין דעלמא דצווחי לגביה ולית לון בשת אנפין", ע"כ. [תרגום: "כולם צועקים בתפילתם ביום הכיפורים ככלבים הבה לנו מזונות וסליחה וכפרה וחיים, כתבנו לחיים, והם עזי נפש ככלבים, כמו אומות העולם שצועקים בתפילה לבקש על צרכי עצמם ואין להם בוש פנים מהקב"ה".] ועל פי דברי זוהר אלו, יש מרבנותו ז"ל שאמרו שביום ראש השנה יש להמנע מלבקש בקשות פרטיות.

אמנם יש להעיר, שהרי מצינו שתקנו חז"ל בתוך נוסח התפילה לבקש חיים - "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים". א"כ מאי שנא הך בקשה משאר בקשות שהאדם רוצה לבקש בעד עצמו?

וראיתי ביאור נפלא מהאבני נזר שביאר כוונת הזוהר על פי דברי הגמ' (נדרים כד, א): "דאמר ליה לא כלבא דמיתהניא מינך ולא מיתהנית מינאי". כלומר, שטבע של הכלב - הכל לגרמיה, ליהנות ולא לא

לעשות שום דבר בשביל זולתו. וזהו כוונת הזהר, שאין לבקש כמו כלב, דהיינו בכוונת עצמו. רק צריך כל אחד ואחד לבקש "למענך", בשביל כבוד שמים. שכל כוונת בקשותינו יהיו לתכלית אחת, והיינו - למען יתרבה כבוד שמים. וזהו תכלית כל הבריאה כולה. ועם כוונה זו, ראוי לכל אחד לבקש בקשת "חיים" ושנה טובה ומתוקה.

צוה ישועות יעקב

ולפי זה יש לבאר כוונת המדרש מדוע צריך להקדים "מלכיות" תחילה, שרק ע"י מלכיות יתעוררו רחמי שמים. וזהו כל כוונת בקשותינו בראש השנה, "למען כבוד שמו", וע"כ קודם כל, צריך לקבל עלינו עול מלכות שמים, ואח"כ ראוי לבקש בקשות, וזהו נוסח התפילה בבקשת החיים "למענך", ורק ע"ז נזכה ליכתב בספר החיים, ונזכה לשנה טובה ומתוקה. שע"י מלכיות "אני לדודי" - ועי"ז נזכה ל"דודי לי".

כתיב בתהלים (מד, ה): "אתה הוא מלכי אלהים צוה ישועות יעקב". וביאר המלבי"ם וז"ל, "אתה הוא מלכי אלהים ושמך עלינו נקרא, ויש לחוס על כבוד שמך, הלא ראוי שתצוה ישועות יעקב", עכ"ל. הרי, אפילו אם אין האדם ראוי לבקש ישועה מאת השי"ת כיון שהוא מצד עצמו אינו ראוי, אבל יש לו לבקש על כבוד שמו יתברך, וראוי המלך לחוס על כבוד שמו, ועי"ז יזכה לישועה. וכן כתיב (ישעיה לג, כב): "כי ה' שפטנו ה' מחקקנו ה' מלכנו - הוא יושיענו". הרי, מוטל על המלך להושיענו למען כבוד שמו. וזהו כל עבודת ראש השנה, שאנו מקבלים עלינו השי"ת שהוא "מלכינו" וא"כ ראוי לו להושיענו, ולכתבנו לשנה טובה ומתוקה - למען כבוד שמו.

בטחון - כבוד שמך

וכבר האריך הספר העיקרים (מאמר ד, פרק מ"ז) בענין זה וז"ל, "והתקוה היא על ג' פנים, האחת - היא תקות החסד, והיא שיקוה אל השם יתברך שיושיענו על צד החסד בלבד לא מצד שום חיוב כלל. והשנית - היא תקות הכבוד, והיא שיקוה אליו שיושיענו לפי שהורגל להושיענו, ואם לא יושיענו גם עתה יהיה זה זלוזל לכבודו, כי האדון שהורגל להושיע את עבדו אם אינו מושיעו בעת צרתו יאמרו הרואים שזה מצד חולשת יכולת האדון וכו', ותקות הכבוד היא יותר בטוחה, וזה כי מי שהורגל לעזור לשום אדם ואינו עוזרו, הנה ראוי לו, כדי שהרואה לא יחשוב שמה שאינו עוזרו עתה הוא בסבת לאות או חסרון באדון, שיתעורר לעזור על דבר כבוד שמו, כמאמר המשורר (תהלים עט, ט): "עזרנו אלהי ישענו", רוצה לומר, אתה שהיית רגיל להושיענו, ואמר על דבר כבוד שמך, לומר שאין אנו מבקשים העזר מצד שום חיוב שיש לנו עליך ולא בעבור זכיות שיש בנו אבל בעבור כבוד שמך, שלא יאמרו הגוים שאינך יכול עתה כמו שהיית יכול עד עכשיו, וזה שאמר אחריו למה יאמרו הגוים איה אלהיהם", עכ"ל. הרי, אע"פ שאין האדם ראוי מ"מ יש לו לבטוח "למען כבוד שמים".

בטחון בראש השנה

ולפי הנ"ל מובן היטב מדוע ביום ר"ה אנו בטוחים בדין. שידוע מה שפסק הטור בהל' ר"ה (סי' תקפ"א): "ורוחצין ומסתפרין ע"פ המדרש

(ירושלמי ראש השנה פ"א הל' ג), א"ר סימון כתיב: "כי מי גוי גדול וגו", ר' חנינא ור' יהושע אומרין, איזו אומה כאומה זו שידעת אופיה של אלהיה, פ"י מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינו כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמחים בר"ה, לפי שידועין שהקב"ה יעשה להם נס, לפיכך נוהגין לספר ולכבס בער"ה ולהרבות מנות בר"ה, ע"כ. וכן פסק בשו"ע (שם): "מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה", ע"כ. וכ"ה הט"ז וז"ל, "מכבסין ומסתפרין - הטעם בטור להראו שאנו בטוחים בו יתברך שיוציא לצדק משפטינו".

ויש להטעים כל זה על פי כל הנ"ל, שכל עבודת יום ראש השנה הוא "מלכיות", ומי שממליך על עצמו את השי"ת שהוא מלך העולם, ראוי לו לבקש כל בקשות שבעולם "למען כבוד שמו", ועל זה ראוי לבטוח שבודאי יעשה, שעל ידי זה יתרבה כבוד שמים, וזהו התכלית של כל הבריאה.

טעם סימנים בליל ראש השנה

החכמת שלמה (א"ח סי' תקפ"ג) כתב לבאר הטעם מדוע אנו עושים סימנים בליל ראש השנה וז"ל: "הנה הטעם מה שכתוב בש"ס (הוריות יב, א; כריתות ו, א) ובשו"ע לאכול דברים טובים ומתוקים, אין הכוונה דרך תפלה, דאין מקום לתפלה בשעת אכילה, רק זה הו' לבטחון ואמונה, כי מראה שהוא מאמין ובוטח שכן יהיה. ובפרט לפי מה שכתבתי בדרושים לפרשת תבא שנת תרי"ב דבראש השנה יהיה משמח ואומר כל מה שעושה הוא יתברך הו' לטובה, ובוזה יהיה נהפך באמת לטובה. ולכך מהאי טעמא נראה שיהיה אדם רגיל לומר בראש השנה אחרי תפלת שחרית כל מה דעביד רחמנא לטב עביד וגם זו לטובה. ולכן מהאי טעמא תקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כן, כדי שאם ח"ו נגזר להיפוך יהיה נהפך ע"י אמירה זו לטובה, אמון כן יהי רצון. ועיין בדרושים שלי לראש השנה שנת תרי"ב ביאור הפטרת יום א' דראש השנה תפלת חנה ג"כ על דרך זה, עיין שם ודו"ק", עכ"ל. דברים נוראים! הסימנים אינם בתורת תפילה, רק בתורת בטחון!

ולבאר דבריו נראה, דיסוד ה'סימנים' שאנו עושים, אינם סימנים להשי"ת, רק הם סימנים לעצמינו, להראות שאנו בטוחים שהשנה הבאה עלינו תהיה שנה טובה ומתוקה. ויש לבאר זה על פי משל: אם אחד הלך ללמוד את אומנות הרפואה ועמל ביגיעה רבה כמה וכמה שנים, אחרי שהשלים הלימוד וגמר וסיים את כל לימודו ונעשה רופא, בודאי כשיסיים הכל - עושים לו סעודה גדולה נאה ויאה לכבודו בעבור מה שהשיג על ידי יגיעתו. ובאותה סעודה, מניחין על השלחן דברים קטנים מעניני תחום הרפואה, להראות, שכן יהיה האיש הזה. כן הוא בליל ראש השנה, שמכיון שאנו בטוחים בהשי"ת שיתן לנו שנה טובה ומתוקה, ע"כ עושים הני סימנים, להראות, שאנו בטוחים בטובתו ית' שיהיה לנו שנה טובה ומתוקה. יה"ר שנוזכה לשנה טובה ומתוקה!

כתיבה וחתימה טובה!!